

Herijking? Verrijking!

Team Masters in crime

Inleiding

Wat moet elke jurist weten en kunnen? Dat is de vraag die wat ons betreft centraal staat in een gesprek over de inrichting van de universitaire opleiding rechtsgeleerdheid. Uit de preadviezen en de discussies die vandaag gevoerd worden komt een breed scala aan wensen naar voren over de vraag waarop de nadruk in de initiële rechtenopleiding moet liggen. Verschillende beroepsgroepen hebben verschillende ideeën. Dat is verklaarbaar en helemaal niet verkeerd. Maar de universitaire rechtenstudie leidt niet op tot een specifiek beroep en dat moeten we ook niet willen; daar zijn de beroepsopleidingen voor. De universitaire opleiding legt het fundament voor een juridische loopbaan, die vervolgens alle richtingen uit kan gaan. Daarom moeten studenten tijdens deze studie worden opgeleid tot basisjurist: iemand die beschikt over kennis van en inzicht in het recht en systeem van het recht, over juridische vaardigheden en over een academische houding met een open blik. Hierover lijkt al consensus te bestaan. Zo weerklinkt deze definitie in de eindtermen van de rechtenopleiding in het Onderwijs & Examenreglement (OER) van de Universiteit Leiden. Een snelle blik op de curricula van faculteiten door heel Nederland vertelt ons ongeveer hetzelfde. Ons voorstel is om op een andere manier invulling te geven aan deze doelstelling. We spreken dan niet zozeer over een herijking, maar meer over een verrijking. Deze kan worden gerealiseerd via drie werkwoorden: overzien, ontmoeten en ontdekken.

Overzien

In de eerste plaats wordt kennis over het recht in de huidige studie fragmentarisch aangeleerd. In plaats van één vak privaatrecht wordt het rechtsgebied opgeknipt in deelonderwerpen die worden verspreid over losse drie-, vier- of vijfpuntsvakken op verschillende momenten in de bachelor. Dit zorgt er misschien voor dat studenten de vakken halen, maar het is funest voor het overzicht en begrip dat ze krijgen in de materie.

Kennis van het recht betekent ook kennis van het systeem van het recht. Dit betreft niet alleen de samenhang van leerstukken binnen een rechtsgebied. Studenten moeten ook in staat zijn dwarsverbanden te leggen die rechtsgebiedoverschrijdend zijn. Denk eens aan een begrip zoals rechtshandeling en de betekenis die dit heeft in een civielrechtelijke, een bestuursrechtelijke of strafrechtelijke context. Een goed inzicht in het recht betekent kunnen inzoomen en kunnen uitzoomen. Dat is iets wat je in de juridische praktijk ook moet kunnen. Docenten en coördinatoren van de verschillende vakken moeten studenten daarom meer wijzen op de onderlinge samenhang van hetgeen zij vertellen met andere leerstukken binnen en buiten het eigen rechtsgebied. Ook lijkt het ons een goed idee studenten, bijvoorbeeld in een derdejaars bachelorvak, een casus voor te leggen die zij vanuit verschillende rechtsgebieden moeten benaderen en oplossen.

‘Overzien’ heeft ten slotte een nog bredere strekking. We vinden het belangrijk dat studenten ook over de grenzen van de juridische wereld heen kijken. Zij moeten zich er vanaf dag één van bewust worden dat de juridische wereld geen gesloten gemeenschap is, maar wordt beïnvloed door andere wetenschappen zoals de sociologie en economie – én dat het recht functioneert in de feitelijke wereld. De beantwoording van de vraag of een rechtsregel effectief is, kan bijvoorbeeld niet slechts juridisch worden aangevlogen, maar vereist ook een sociaalwetenschappelijke en menselijke benadering.

Ontmoeten

In de tweede plaats moeten we ons in de huidige rechtenopleiding bij het oplossen van casus in

verschillende rollen verplaatsen. Op die manier ontmoeten we in zekere zin mensen uit de praktijk. Maar wie ontmoeten we nu eigenlijk? Meestal zijn dat advocaten en rechters, terwijl de juridische arbeidsmarkt veel diverser is dan dat en niet alle juridische activiteit plaatsvindt binnen de rechtszaal. Wanneer leven we ons in in de rol van een bedrijfsjurist, een beleidsmedewerker bij de gemeente of een wetgevingsjurist? Wij stellen voor om studenten te laten oefenen met het opstellen van stukken waarbij ze zich ook dienen te verplaatsen in de niet-togarollen. Te denken valt aan het schrijven van een brief aan een minister, om hem te adviseren over het wijzigen van een wet.

Daarnaast blijft de communicatie in veel gevallen niet beperkt tot juristen onderling, maar moet een jurist zijn kennis ook kunnen overdragen op andere professionals. Het op een begrijpelijke manier verwoorden van een juridisch perspectief biedt bovendien de mogelijkheid om te kunnen reflecteren op eigen typisch juridische denkpatronen. Deze vorm van ontmoeting moet al in de universitaire rechtenopleiding worden gefaciliteerd en gestimuleerd, bijvoorbeeld door het aanbieden van interdisciplinaire keuzevakken en gezamenlijke projecten over de grenzen van de eigen studie heen.

Ook moeten juristen kunnen communiceren met de burger. Het is voor veel juristen een grote uitdaging om in begrijpelijke taal aan een leek uit te leggen hoe iets juridisch zit, zoals de 'klare taal'-discussie maar weer eens aantoont. De meeste rechtenopleidingen besteden te weinig aandacht aan deze vorm van communicatie. Studenten zouden hiermee kunnen oefenen door bijvoorbeeld gesprekken te voeren met denkbeeldige cliënten, en op basis daarvan een juridisch probleem in kaart te brengen én aan de cliënt uit te leggen.

Ontdekken

In de derde plaats pleiten we voor meer onderwijs waarin een beroep wordt gedaan op het academisch vermogen van studenten. In onze eigen studie kwam dit pas echt aan bod tijdens de master. Zo werden we in het vak *privatissimum*, dat in elke afstudeerrichting van de master *Rechtsgeleerdheid* aan de Universiteit Leiden wordt gegeven, uitgedaagd op zelfstandige wijze onderzoek te verrichten naar een juridisch-wetenschappelijk vraagstuk. Op deze manier werden we getraind in het analyseren van rechtsvragen, het op een creatieve manier op zoek gaan naar argumenten, door bijvoorbeeld een uitstapje te maken naar rechtssystemen van andere landen, en het strategisch inzetten van die argumenten om zo een oplossing aan te dragen voor het vraagstuk. Wij denken dat deze vorm van onderwijs al eerder gehanteerd zou moeten en kunnen worden dan pas in de masterfase. Een groot probleem van het huidige bacheloronderwijs is dat studenten weinig actief participeren aan het onderwijs en vooral passief onderwijs 'consumeren'. Wij zijn niet zozeer voor het afschaffen van klassieke onderwijsvormen, zoals het hoorcollege, maar zouden deze graag complementair maken aan onderwijsvormen waarin studenten worden uitgedaagd een academisch-onderzoekende houding aan te nemen en zelfstandig met een juridische casus of wetenschappelijk vraagstuk aan de slag te gaan. Studenten doen dan niet alleen passief kennis op, maar passen deze kennis toe, waardoor de stof beter beklijft en ze hierop leren reflecteren.

Conclusie

In deze pitch stellen wij een andere insteek van het onderwijs in de rechtenstudie voor. De aanzet hiertoe moet worden gegeven door de universiteiten. Maar een daadwerkelijke omslag kan niet door hen alleen worden bewerkstelligd. Ook studenten moeten bereid zijn hun houding aan te passen. Het is opmerkelijk dat veel studenten buiten de studie allerlei activiteiten ontplooiën, maar binnen de muren van de faculteit weinig actief bijdragen aan het onderwijs. Een academische houding moet toch ook vanuit de studenten zelf komen. De juridische praktijk zou hierin binnen het curriculum een stimulerende rol kunnen spelen. Zowel togajuristen als niet-togajuristen kunnen met universiteiten samenwerken aan projecten en vakken en studenten laten kennismaken met hun werkzaamheden. Inspanningen van deze drie partijen – de universiteiten, studenten en de praktijk – zullen elkaar, samen

met onze drie werkwoorden – overzien, ontmoeten en ontdekken – versterken. Dit is niet slechts een herijking, maar een verrijking!